

Selvitys – yhtenäinen peruskoulu kahdessa eri rakennuksessa

Luokat 1-6 Mäntymäen koulussa, luokat 7-9 Kasavuoren koulukeskuksessa

Kaupunginvaltuusto pyysi selvityksen kaupunginhallituksen tekemän päätöksen vaikutuksista liittyen suomenkieliseen perusopetukseen perustettavasta yhtenäisestä peruskoulusta:

Kaupunginvaltuusto päätti palauttaa yhtenäiskouluasian, jotta selvitetäisiin kiireellisessä järjestyksessä, A) mitä pedagogisia ja C) taloudellisia vaikutuksia ehdotuksella on sekä, D) mihin säästötoimenpiteisiin on ryhdyttävä kaupungin talouden tasapainottamiseksi. Tällöin on myös selvitettävä, B) miten monta lukiolaista voidaan ottaa Kasavuoren koulukeskukseen vastikään suoritettua laajennuksen jälkeen yläkoulun kokoa (342 oppilasta) pienentämättä, sekä miten tämä lisääntynyt lukion opiskelijamäärä vaikuttaa kaupungin talouteen.

Selvityksen ohjausryhmään kuuluu:

Finn Berg
Tapani Ala-Reinikka
Juha Pesonen

A. Pedagogiset vaikutukset

Selvityksessä tarkastellaan yhtenäistä peruskoulua ja sen toimintaa hallinnollisena ja pedagogisena kokonaisuutena. Tarkastelussa on hyödynnetty aiheeseen liittyviä tutkimuksia sekä yhtenäiskoulutyöryhmän loppuraporttia. Lisäksi tarkastellaan koulukoon merkitystä PISA-aineistoon perustuvan tutkimuksen, Sitran raportin ja valtioneuvoston ajankohtaisen tutkimuksen avulla. Yhtenäiskouluratkaisua ei ole missään vaiheessa perusteltu sillä, että suuremmalla koululla olisi paremmat oppimistulokset, mutta koska mahdollisen yhtenäiskoulun koko on aiheuttanut huolestuneisuutta, selvitetään tässä myös tutkimustuloksia koulukoon merkityksestä mm. oppimiseen ja hyvinvointiin.

A.1. Hallinnollisesti ja pedagogisesti yhtenäinen peruskoulu

Yhtenäinen peruskoulu

Yhtenäisessä peruskoulussa lähtökohtana ovat yhtenäinen oppimiskäsitys ja yhteiset kasvatustavoitteet. Nämä ovat perusta oppilaan ehjelle oppimispolulle. Yhtenäisessä peruskoulussa oppilaan kasvun ja oppimisen tukeminen hahmotetaan suunnitelmallisena, koko peruskoulun kattavana ja monipuolisena kokonaisuutena. Yhtenäisyyttä rakennetaan vahvistamalla ala- ja yläkoulun yhteistyötä erityisesti nivelvaiheissa, yhtenäistämällä oppilashuoltoa ja oppilasarviointia sekä kehittämällä opettajien keskinäistä yhteistyötä. Yhtenäisen peruskoulun katsotaan turvaavan lasten ja nuorten hyvinvointia edistäviä tekijöitä.

Perusopetuslain uudistus 1999 avasi ensimmäistä kertaa Suomessa mahdollisuuden luoda opetussuunnitelmaltaan yhtenäisen yhdeksänvuotisen peruskoulun, joka ei ole jaettu ala- ja yläasteeseen. Lakiesityksessä (86/1997 HE) huomioitiin asiantuntijalausuntoja, joiden mukaan jako ala- ja yläasteeseen on liian jyrkkä ja aiheuttaa osalle oppilaista ongelmia sekä oppimisessa että käyttäytymisessä. Kokeilutoiminta, joka pohjautui uudistuksen taustalla olevaan ajatteluun, alkoi (Pietilä & Vitikka, Opetushallitus 2007). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004 perustuu lakiuudistukseen ja kokeiluissa saatuihin hyviin kokemuksiin. Uudet opetussuunnitelman perusteet 2016 on edelleen vahvistanut yhtenäisen perusopetuksen merkitystä.

Hallinnollisesti yhtenäinen peruskoulu

Yhtenäinen peruskoulu on vähintään hallinnollisesti yhtenäinen koulu, mutta tavoitteena on myös pedagogisesti yhtenäinen koulu. Hallinnollisesti yhtenäinen peruskoulu on määritelmä, jolla tarkoitetaan yhden rehtorin alaisuudessa toimivaa kaikki perusopetuksen vuosiluokat sisältävää koulua. Se voi toimia yhdessä tai useammassa toimipisteessä, mutta hallinnollisesti henkilöstö on yhtenäinen. Perusopetuksen yhtenäisyys on tällöin käsitteenä laaja ja korostaa eri luokka-asteita käsittävien koulujen välistä opetussuunnitelmallista yhteistyötä. Hallinnollisesti yhtenäinen peruskoulu, joka toimii eri rakennuksissa, on ainoastaan hallinnollisesti yhtenäinen, ei vielä toiminnallisesti. Yhteisöllisyys ja yhtenäisyys eivät toteudu, jos oppilaat opiskelevat erillisissä koulurakennuksissa, jossa on vain saman ikäisiä oppilaita. Hallinnollisen yhtenäiskoulun pedagogista yhtenäisyyttä voidaan lisätä antamalla selkeät puitteet eri luokka-asteiden opettajien yhteistyölle ja tarpeen vaatiessa myös yhteiskäytölle opetuksessa. Yhtenäisessä peruskoulussa työskentelee laaja asiantuntijajoukko: luokanopettajat, luokanopettajat aineopettajakelpoisuudella ja aineopettajat, erityisopettajat ja oppilashuoltohenkilöstö.

Jos peruskoulun, joka on yhdistetty hallinnollisesti, toiminta keskittyy yhteen koulurakennukseen, mahdollistuu opetussuunnitelmallisen yhtenäisyyden lisäksi myös toimintakulttuurin yhtenäisyys. Yhteisessä toimintaympäristössä on oppimisen ja koulunkäynnin tukeminen joustavaa. Huoltajien kannalta lapsen koulunkäynti yhtenäisessä peruskoulussa tuo sen hyödyn, että kontakti lapsen opettajien kanssa on luotu jo koulupolun alkutaipaleella ja sitä jatketaan läpi lapsen koko peruskoulun. Oppilaalle samassa rakennuksessa toimiva peruskoulu on vähemmän sirpaleinen, sillä oppimisympäristön pysyvyyden lisäksi oppilas luo pitkäkestoisia ihmissuhteita muihin oppilaisiin ja opettajiin.

Pedagogisesti yhtenäinen peruskoulu

Yhtenäiskoulun pedagogiikka perustuu siis vahvaan oppilastuntemukseen, opettajien väliseen yhteistyöhön ja opetussuunnitelmaratkaisuihin. Oppilaan turvallisuuden tunne lisääntyy tutussa ja turvallisessa oppimisympäristössä, jossa sekä ihmiset että säännöt ovat tuttuja. Oppilaan ja huoltajien yhteys tuttuun ja turvalliseen luokanopettajaan ei katkea herkässä murrosiässä ja kontaktit aineopettajiin voidaan luoda jo varhaisessa vaiheessa, kun aineenopettajat tulevat mukaan opetukseen aiemmin kuin vasta ylemmillä vuosiluokilla. Oppilaalle merkityksellistä on myös se, että koulun pelisäännöt pysyvät yhdenmukaisina läpi koko peruskoulun.

Oppimisympäristöllä tarkoitetaan sitä fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kokonaisuutta, jossa oppiminen tapahtuu. Fyysinen oppimisympäristö käsittää koulurakennukset, opetustilat, opetusvälineet sekä oppimateriaalit sekä ympäröivän luonnon. Oppimisympäristön pysyvyys, tuttuus ja turvallisuus ovat merkittäviä lähtökohtia yhtenäistä perusopetusta rakennettaessa. Pedagogisesti yhtenäisessä koulussa fyysinen oppimisympäristö näyttäytyy oppilaalle samanlaisena koko kouluajan, mutta se saa toiminnan tasolla erilaisia merkityksiä eri luokilla. Esimerkiksi vuosiluokilla 1-6 opetus tapahtuu pääsääntöisesti kotiluokissa luokanopettajan ohjauksessa, kun taas vuosiluokilla 7-9 opetus painottuu yleensä aineenopetukseen ja jatkuvaan liikkumiseen koulun eri tiloissa. Oppimisympäristöjen jatkuvuus toteutuu kuitenkin vain, kun lapsen ei tarvitse vaihtaa koulua.

Parhaimmillaan yhtenäisessä peruskoulussa alakoulun ja yläkoulun toimintakulttuurit luovat yhtenäisen kokonaisuuden, jossa toiminta on vaihtelevaa, monipuolista ja joustavaa. Luokanopettajien ja aineopettajien väliset ennakkoluulot lievenevät ja asenteet muuttuvat. Pedagogisesti yhtenäisessä peruskoulussa koulun toimintaa rikastava moniammatillisuus ilmenee näiden kahden erilaisen opettajakulttuurin (luokanopettaja – aineenopettaja) jokapäiväisenä kohtaamisena. Yhteisen opetuksen suunnitteluun, toisilta oppimiseen ja opetukselliseen vuorovaikutukseen tulee kuitenkin toiminnassa kiinnittää jatkuvasti huomiota.

Yhtenäisyyden haasteet

Samaan aikaan yhtenäisyyden rakentumista hidastaa ja vaikeuttaa koulujen reaali maailma erilaisine opettajajärjestelmineen. Yksittäisen opettajan työ koulun toiminnassa näyttäytyy helposti itsenäisenä ja opettajalla on mahdollisuus pedagogiseen vapauteen omassa opetuksessaan. Tämä johtaa siihen, että koulun arjessa esiintyy lukuisia erilaisia toisistaan poikkeavia tulkintoja opettajan työstä. Yhtenäisen peruskoulun toteutumiseksi ratkaisevaa on se, missä määrin opettajat luovat ja jakavat yhtenäisen työnäkemyksen riippumatta siitä, minkä ikäisten oppilaiden kanssa he työskentelevät. Samassa toimipisteessä työskenteleminen lähentää opettajien työnäkemyksiä.

Opettajuus muuttuu yhtenäisessä peruskoulussa

Koulujen toimintakulttuuria säätää asenteiden, koulutuksen ja rakenteiden lisäksi virkaehtosopimus, joka ei nykyisessä muodossaan tue yhteistoiminnallista koulun toiminnan kehittämistä. Yhteistyöhön tarvittavan ajan löytäminen jää usein opettajan oman halun ja aktiivisuuden varaan. Perinteisesti jokainen opettaja on hoitanut opetuksensa itsenäisesti parhaalla katsomallaan tavalla. Vaikka uudessa opetussuunnitelmassa korostetaan yhteisöllisyyttä ja se on tavoite kaikessa toiminnassa, toimivat opettajat pääsääntöisesti yksin oman ryhmänsä kanssa omassa luokassaan. Vastapaino tälle yksilökeskeiselle työtavalle on opettajahuoneen yhteisöllisyys. Siellä vaihdetaan kokemuksia yksittäisistä oppilaista ja luokkahuonetilanteista, suunnitellaan yhteisiä hetkiä ja jaetaan ideoita ja materiaalia. Opettajien väliset yhteistyösuhteet saavatkin usein alkunsa tarpeesta kehittää omaa opettajuutta ja opetusta. Yhteistyön ja yhteistoiminnan tulisi kuitenkin olla koulun toimintaa yhteen sitova periaate, joka rakentuu opettajien väliselle jatkuvalle vuorovaikutukselle. Siksi pedagogisesti yhtenäinen peruskoulu toteutuu vain, kun opettajien välillä on toimintaympäristössä arkikohtaamisia.

Yhtenäisyyden, erityisesti pedagogisen yhtenäisyyden, täytyy näkyä koulun arjessa: yhtenäisyys on oppimisympäristöissä, työtavoissa, toimintatavoissa ja opettajien työn organisoinnissa. Pedagogisesti yhtenäisessä peruskoulussa suunnittelu ja toteuttaminen tehdään alusta alkaen pedagogisen yhtenäisyyden näkökulmasta.

Aineenopettajien ja luokanopettajien työnkuissa on eroja. Suurin ero on se, että toisin kuin luokanopettajille aineenopettajilla oppilasryhmä vaihtuu tiuhaan, jolloin he eivät tunne oppilasta monipuolisesti yksilönä samaan tapaan kuin luokanopettajat. Siksi aineenopettajien ja luokanopettajien välisen kumppanuuden tulisi olla koulun sisällä tiivistä. Satunnaiset kohtaamiset (esim. yhteiset suunnittelupäivät) eivät riitä pedagogisesti yhtenäisen toiminnan toteuttamiseen.

Toiminnallinen yhtenäisyys

Kahdessa eri rakennuksessa toimiva yhtenäinen peruskoulu ei pysty hyödyntämään sitä, minkä katsotaan olevan sen ehdoton vahvuus: oppilaan oppimisympäristö pysyy pääpiirteissään samana siirryttäessä alakoulusta yläkouluun. Samassa rakennuksessa olevassa yhtenäiskoulussa oppilaat saavat opiskella tutussa toimintaympäristössä tuttujen opettajien kanssa koko peruskoulun ajan. Yhteiset säännöt, tilat, opettajat ja opetussuunnitelma tuovat uusia mahdollisuuksia erityisesti 1-6 luokkien opettamiseen, koska käytössä ovat myös aineenopetusluokkien tilat sekä välineet. Eri-ikäiset lapset tukevat myös toistensa kokonaisvaltaista kehittymistä. Kokemukset erilaisista peruskoulujen yhdistämisprosesseista ja yhtenäiskoulujen toiminnasta ovat osoittaneet, että kaikkien peruskoulun vuosiluokkien kokoaminen saman katon alle on voimakkaimmin yhtenäistänyt koulun toimintakulttuuria. Hallinnollisesti ja toiminnallisesti samassa yksikössä toimiva yhtenäinen peruskoulu mahdollistaa jopa yhdeksän vuoden oppilaantuntemuksen ja yhteistyön kodin kanssa. Toiminnallinen yhtenäisyys tarkoittaa myös pedagogista yhtenäisyyttä.

Perusopetuksen yhtenäisyyttä tavoitellaan monilla tavoin ja tasoilla. Opettajankoulutuksessakin pyritään nykyisin siihen, että luokanopettajiksi ja aineopettajiksi opiskelevat kohtaavat jo koulutuksen aikana. Tätä toteutetaan siten, että opettajaksi opiskelevilla on opinnoissaan yhteistoiminnallisia sekaryhmiä. Lisäksi suositellaan, että opetusharjoitteluja tulisi toteuttaa

enenevissä määrin yhtenäisissä peruskouluissa, jolloin opettajaksi opiskelevilla olisi mahdollisuus seurata sekä ala- että yläkoulun opetusta.

Perusopetuksen yhdistäminen ainoastaan hallinnollisesti ei välttämättä uudista pedagogiikkaa eikä siten tuo lisäarvoa oppilaille. Yhtenäiskoulun rakentamisen prosessin tulisi sisältää kokonaisvaltaisesti kaikki yhtenäisen peruskoulun edellä mainitut osatekijät ja näiden osatekijöiden riippuvuudesta tulisi olla tietoisia.

Kauniaisten ala- ja yläkoululla on jo nyt yhteinen opetussuunnitelma ja vuosittainen toimintasuunnitelma sekä yhteisiä kehittämishankkeita, esim. kielikylypöpetuksen kehittäminen, oppilasarvioinnin kehittäminen ja tulevaisuusohjelma jne. Ainoastaan koulujen hallinnollinen yhdistäminen ei kehitä koulua yhtenäisemmäksi kuin se jo on. Lisäksi yhtenäinen peruskoulu kahdessa toimipisteessä on haasteellinen johtamisen organisoinnin näkökulmasta: johtaja on läsnä aina vain toisessa rakennuksessa, kun taas toisessa toiminnan sujumisesta vastaa virka-apulaisrehtori.

A.2. Koulukoon merkityksestä

Yhtenäiskouluratkaisua ei ole missään vaiheessa perusteltu sillä, että suuremmassa koulussa saavutetaan paremmat oppimistulokset. Suomalaisessa ja kansainvälisessä tutkimuksessa on ilmennyt, että koulukoolla ei ole sellaista merkitystä oppimistuloksiin, mitä usein uskotaan. Tutkimustulokset asiasta ovat hyvin ristiriitaisia. Varsinkin Suomessa erot koulujen välillä ovat hyvin pieniä. Jokainen koulu on ainutlaatuinen oppimisympäristö, jossa opetushenkilökunta ja oppilaat työskentelevät yhdessä ulkoisten tekijöiden asettamissa rajoissa. Yhtenäiskoulualoitteen tarkoitus on parantaa edellytyksiä järjestää vieläkin monipuolisempi ja turvallisempi oppimisympäristö, kuin mitä meillä on nyt. Koska mahdollisen yhtenäiskoulun koko on aiheuttanut jonkin verran huolestuneisuutta, selvitetään tässä eri tutkimustuloksia koulukoon merkityksestä mm. oppimistuloksiin ja hyvinvointiin.

Sitran vuonna 2007 teettämä ja Helsingin yliopiston ja Opetushallituksen toteuttama tutkimus selvitti nuorten syrjäytymiseen liittyviä riskitekijöitä ja persoonallisuuden vaikutusta 9-luokkalaisten koulumenestykseen arvosanoissa mitattuna ja koulun merkitystä psyykkisen hyvinvoinnin ja sosiaalisen pääoman muodostumiseen. Yksi tekijä, jota tutkittiin, oli koulukoko ja tutkimuksen kohdejoukkona olivat yläasteen yhdeksännen luokan oppilaat.

Tulokset osoittavat, että ”mitä pienempi koulu, sitä suurempi on koulun syrjäytymisriski. Yleisesti ajatellaan, että pienet koulut ovat oppilaille paras vaihtoehto koulun läheisen sijainnin ja turvallisen sekä tiiviin kouluyhteisön vuoksi.” Peruskoulun ja toisen asteen siirtymävaiheessa isompi koulu saattaa kuitenkin tarjota nuorille monipuolisempaa palvelua.

Raportin mukaan ”tärkein koulun kokoa koskeva huomio oli, että koulun koon kasvu aina 600-700 oppilaaseen saakka vaikutti lievän positiivisesti koulumenestykseen, mutta tämän jälkeen oppilasmäärän kasvu vaikutti negatiivisesti, mutta hajonta on erittäin suuri tässä ryhmässä.”

Kauniaisten yhtenäiskouluvaihtoehdossa B-C, missä vl 1-9 olisi Kasavuoressa, olisi 760 oppilasta. Tällä hetkellä Mäntymäessä on alakoulun oppilaita n 420 ja Kasavuoressa yläkoulun oppilaita n 340. Raportin sivulla 93 olevan kuvan mukaan keskiarvo on kuitenkin korkeammalla tasolla yli 700 oppilaan koulussa kuin koulussa, jossa on 340 oppilasta. Sitran raportissa riskialttiina pidettiin suurta luokkakokoa (yli 30 oppilasta) suuressa koulussa. Kauniaisissa yläkoulun ryhmäkoko on noin 19

oppilasta. On myös syytä painottaa, että Sitran tutkimus mittasi koulumenestystä arvosanoissa, ja arvosanat eivät ole vertailukelpoisia koulujen välillä. Tutkimus ei siis pysty toteamaan mitään varsinaisista oppimistuloksista. Eri kansalliset ja kansainväliset tutkimukset sekä koulukoon että opetusryhmäkoon merkityksestä ovat lisäksi hyvin ristiriitaisia.

Harju-Luukkaisen, Sulkusen ja Vettenrannan tutkimus (2015), joka perustuu PISA-aineistoon eli oppimistuloksiin, osoittaa, että kouluja ei voi koon puolesta asettaa paremmuusjärjestykseen. Erikoiset koulut poikkesivat toisistaan vain muutaman muuttujan ja summamuuttujan osalta. Näin ollen ne näyttäytyvät PISA 2009 -aineiston valossa enemmän samanlaisina kuin erilaisina. Tutkimuksen tarkoitus oli tutkia koulukoon merkitystä oppimistuloksiin ja vuorovaikutukseen. Artikkelissa on myös kooste kansallisesta ja kansainvälisestä koulukokoon liittyvästä tutkimuksesta.

”Pienten koulujen oppilaiden *oppimistulokset* lukutaidossa ja luonnontieteissä PISA 2009-aineistossa olivat tilastollisesti merkitsevästi heikommalla kuin keskikokoisissa kouluissa. Pienten koulujen oppilaat saavuttivat keskimäärin 484 pistettä lukutaidossa, kun taas keskikokoisten koulujen keskiarvo oli 511 pistettä ja suurten koulujen 514 pistettä. Pienten ja suurten koulujen välillä oli lukutaidossa kaikkiaan 30 pisteen ero, mikä vastaa reilun puolen vuoden edistymistä koulussa. Luonnontieteissä pienten koulujen oppilaiden keskiarvo oli 510 pistettä ja suurten koulujen oppilaiden keskimäärin 529 pistettä. Näin ollen ero pienten ja suurten koulujen oppilaiden välillä oli noin 19 pistettä.”

”Aðalsteinsdóttirin (2008) mukaan pienet koulut eivät luo optimaalista ympäristöä oppilaiden oppimiselle. Samaan päätyivät Aidla ja Vadin (2008), joiden toteuttaman tutkimuksen mukaan suurissa kouluissa saavutettiin pieniä parempia oppimistulokset. Opetushallituksen toteuttaman äidinkielen ja kirjallisuuden arvioinnin mukaan erikoisten koulujen välillä Suomessa ei puolestaan löytynyt eroja (ks. Lappalainen 2004). Mutta on huomioitava, että oppimistulokset ovat yhteydessä moniin taustatekijöihin ja oppimista voidaan mitata monin eri tavoin. (Harju-Luukkainen & Nissinen 2011; myös Sulkunen & Nissinen 2012; Linnakylä, Malin & Taube 2004, 2006).”

”Verrattaessa pienten ja suurten koulujen *vuorovaikutusta* keskikokoisiin kouluihin, oli oppilaiden mukaan pienissä kouluissa keskikokoisia kouluja parempi työrauha äidinkielen tunneilla. Suurissa kouluissa puolestaan oppilaiden ja opettajien väliset suhteet olivat vertailukouluja parempia. Näin ollen tässä tutkimuksessa sekä pienissä että suurissa kouluissa oli löydettävissä suotuisia vuorovaikutukseen liittyviä piirteitä.”

Yleistettävyyden ongelma, todetaan tutkimuksessa, ja tutkijat toteavat, että heidän tutkimuksensa tuloksia voi vain varovaisesti yleistää Suomessa. Koulun kokoon liittyvää tutkimusta on Suomessa niukasti. Kansainvälisesti tutkimuksia on toteutettu enemmän, mutta ne eivät ole keskenään vertailukelpoisia tai niiden tuloksia voi vain harkiten rinnastaa Suomessa toteutettuun tutkimukseen. Tämä johtuu siitä, että suomalaisessa koulujärjestelmässä koulujen väliset erot oppimistuloksissa ovat verrattain pieniä. Lisäksi oppilaiden ikä, sosioekonomiset taustatekijät ja opetuksen vaikuttavat tekijät ovat näissä tutkimuksissa erilaisia.

Keskustelua pienten koulujen lakkauttamisesta on mediassa värittänyt pienten ja suurten koulujen vastakkainasettelu. Tehdyt tutkimukset eivät tue tätä vastakkainasettelua, koska tulokset ovat kovin ristiriitaisia. Keskustelussa on usein unohdettu, että toimintaedellytykset ja toimintaoppilasmäärältään erilaisissa kouluissa ovat erilaisia. Tuleekin pitää mielessä, että jokainen koulu on sidoksissa ympäröivään yhteiskuntaan ja toimii kansallisen ja alueellisen kontekstin määrittelemissä rajoissa. Jokainen koulu on ainutkertainen oppimisympäristö, jossa opetushenkilökunta ja oppilaat työskentelevät yhdessä näiden tekijöiden rajoitusten varassa. Tästä näkökulmasta vastakkainasettelu näyttäytyy kovin turhana, toteavat tutkijat.

Valtioneuvoston tutkimuksessa (2016) metropolialueen nuorten siirtymisestä toiselle asteelle todettiin että ”koulun koolla ei näytä olevan merkitystä koulutason osaamistulosten kehittymiseen. Yksilötasolla osaamistulosten myönteistä kehitystä selittivät oppilaan asenteet, stressioireet ja äidin koulutustausta, ja odotettua hieman kielteisempää kehitystä tehostetun tai erityisen tuen tarve sekä terveysongelmat ja tupakointi.” Analyysit pohjautuvat MetrOP-tutkimuksen yhdeksännen luokan aineistoon ja perustuvat koko yläkoulun kattavaan pitkittäisseurantaan, jossa useimmista suomalaistutkimuksista poiketen tarkastellaan osaamistulosten kehittymistä, kun oppilaiden ja koulujen väliset erot lähtötilanteessa on huomioitu. Kasavuoren koulu on osallistunut seurantaan ja koulun tulokset ovat olleet varsin hyviä. Valtioneuvoston raportissa suositellaan ”erityisen huomion kiinnittämistä maahanmuuttajataustaisten oppilaiden tukitoimien riittävyteen sekä koulutason käytänteisiin oppilaiden myönteisin terveyskäyttäytymisen ja oppimisasenteiden edistämiseksi varsinkin poikien osalta”. Raportissa kiinnitetään myös huomioita yhtenäisen toimintakulttuurin ja esimerkiksi luokanmuodostuksen merkitykseen. (Hotulainen, Vainikainen 2016)

B) Kuinka monta lukiolaista voidaan ottaa Kasavuoren koulukeskukseen vastikään suoritettua laajennuksen jälkeen yläkoulun kokoa (342 oppilasta) pienentämättä sekä tämän lisääntyneen lukion opiskelijamäärän vaikutus kaupungin talouteen

Opetushallituksen ohjeistuksessa koulutilojen suunnittelulle ja mitoitukselle sanotaan:

Oppilaitoksen on määriteltävä omasta opetussuunnitelmastaan ja tavoitteistaan lähtevä toiminta-ajatuksensa, jonka perusteella selvitetään, millaiset tilat, kalusteet ja varusteet oppilaitos toiminnassaan tarvitsee. Tilantarpeen mitoituksen tulee perustua oppilaitoksen toimintaan ja sen laajuuteen. Opetustilojen määrä mitoitetaan viikkotuntien määrän perusteella ja tilojen koko opiskeltavan aiheen ja työskentelyryhmien koon perusteella. Yhden opetustilan käyttökapasiteetiksi lasketaan 27–32 viikkotuntia oppilaitosmuodosta ja asteesta riippuen. Erikokoisten oppilaitosten tilojen määrän arvioimiseksi on laadittu tilantarpeen tunnuslukuja. Perus- ja esiopetuksen tilantarpeen tunnusluvut on uudistettu vuonna 2012. Ne sisältävät kaikki koulun tarvitsemat tilat, myös esim. tekniset tilat. Lukion tilantarpeen tunnusluvut on laadittu vuonna 1995 silloin voimassa olleiden normien perusteella. Niihin ei sisälly teknisiä tiloja.

Opetussuunnitelma ja oppimisympäristöt

Sekä perusopetuksessa että lukiossa astui elokuussa 2016 voimaan uudet opetussuunnitelmat. Niissä painotetaan oppimisympäristöjen monipuolisuutta oppimista tukevassa roolissa. Oppimisen tiloja tulee tarkastella pedagogisista lähtökohdista ja ratkaisuista. Niiden tulee mahdollistaa opetuksen eriyttäminen oppilaan/ryhmän tarpeiden mukaisesti. Oppilaiden ja opiskelijoiden tulee voida harjoittaa taitojaan sekä perinteisissä että uudenlaisissa teknologiaa eri tavoin hyödyntävissä oppimisympäristöissä.

Opetussuunnitelman mukaisesti koulutyössä hyödynnetään suunnitelmallisesti eri työtapoja ja oppimis- ja opiskeluympäristöjä ja työskentelyä pyritään säännöllisesti viemään ulos luokahuoneesta. Opiskeluympäristöjä koskeissa ratkaisuissa otetaan huomioon, että oppimista tapahtuu mitä moninaisimmissa tilanteissa ja paikoissa. Opetustoiminnassa luodaan mahdollisuuksia projektimaiseen työskentelyyn ja kokonaisuuksien opiskeluun sekä yhteistyöhön koulun sisällä ja koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Opiskeluympäristöjä laajennetaan oppilaitoksen ulkopuolelle myös tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen.

Koulussa tulee olla tiloja, jotka tarjoavat aktiivisia ja virikkeisiä oppimisympäristöjä. Tällaisia ovat esim. koulun kirjasto, itsenäisen opiskelun tilat sekä yhteiset oleskelutilat. Lisäksi eri tavoin sisustetut luokat monipuolistavat opetustoimintaa.

Opintokäynnit ja retket eivät kuitenkaan vähennä koulun tilantarvetta. Jokaiselle oppiaineelle ja jokaiselle oppitunnille on tilasuunnittelussa löydyttävä tila, joka näkyy lukujärjestyksessä. Mielekkäessä ja viihtyisässä ympäristössä koulun eri toiminnoille on asianmukaiset ja riittävät tilat.

Kauniaisten koulut kehittävät oppimis- ja opiskelu ympäristöjä aktiivisesti mm. osallistumalla erilaisiin oppimisympäristöhankkeisiin. Tämä on tärkeä osa koulujen työtä viihtyvyyden parantamiseksi. Uusien opetussuunnitelmien hengessä oppimisympäristöjä kehitetään tukemaan vuorovaikutusta ja yhdessä oppimista itsenäisen työskentelyn ohella. Tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään luontevasti oppimis- ja opiskelu ympäristöjen osana.

Opetuksen tilantarve

Vuonna 2016 valmistunut Kasavuoren koulukeskuksen lisärakennus perustui tarveselvitykseen, joka hyväksyttiin jo 2013 ja silloiseen tilanahtauteen oppilasmäärällä 718. Lisärakennuksen myötä opetustilojen määrä kasvoi kolmella. Vuonna 2013 Kasavuorella oli yhteensä 718 oppilasta ja opiskelijaa, vuonna 2010 niitä oli 699. Lautakunnan päätöksen 10.10.2016 mukaan yhteinen oppilas- ja opiskelijamäärä Kasavuoren koulukeskuksessa tulee syksyllä 2017 olemaan 740 (lukio 400, yläkoulu 340).

Arkkitehdin tekemän selvityksen mukaan (vaihtoehto A-1, nykytila) sekä OPH:n tilaohjelman hankelaskelman mukaan Kasavuoren koulukeskuksessa on juuri riittävästi tiloja 400 opiskelijan lukiolle ja 342 oppilaan yläkoululle. Opetustiloja (yleisopetustiloja ja aineopetustiloja) tarvitaan laskennallisesti 50 ja laskennan lähtökohta on yläkoulussa 19 opetusryhmää (ryhmäkoko ka 18 oppilasta) ja lukiossa 18 opetusryhmää (ryhmäkoko ka 22). Aineopetustiloja ovat musiikin, kuvataiteen, liikunnan, teknisen ja tekstiilityön tilat, fysiikan ja kemian, biologian ja maantieteen sekä kotitalouden tilat. Opetustilojen lisäksi koulussa tulee olla kirjasto ja pienryhmätiloja. Kasavuoren koulukeskuksen ja Mäntymäen koulun tilat on lueteltu liitteessä 1.

Opetushallituksen tilaohjelman mukaan lukiolaisilla tulisi lisäksi olla itsenäisen opiskelun tila, jota ei Kasavuoren koulukeskuksessa ole erillistä, vaan siihen tarkoitukseen käytetään mm. monitoimitilaa, kirjastoa ja yhteisiä aulatiloja.

Lukio antaa lukuvuoden aikana opetusta n. 640 vvt (vvt = 38 h) ja yläkoulu n 850 vvt. Kasavuoren koulukeskuksessa pääsääntöisesti lukion käytössä on 17 yleisopetuksen ja 6 aineopetuksen tilaa. Pääsääntöisesti yläkoulun käytössä yleisopetuksen tiloja on 17 ja aineopetuksen tiloja 10 sekä 3 pienryhmätilaa. Osa tiloista on jatkuvasti sekä lukion että yläkoulun käytössä. Yksinomaan toisen koulun käytössä olevia tiloja ei koulukeskuksessa oikeastaan ole, vaan tiloja vaihdellaan ja otetaan käyttöön tarpeiden ja tilanteiden vaatimalla tavalla. Tilojen käyttö mukautetaan erikseen jakson tarpeiden mukaan ja se vaihtelee jaksojen välillä.

Tilojen käyttöä suunniteltaessa tulee huomioida oppilaiden viihtyminen. Koska oppilaat opiskelevat koulussa 30-32h opetustuntia viikossa, täytyy oppitunnit pystyä sijoittamaan lukujärjestyksiin siten, että oppilas ei koe koulunkäyntiä liian raskaaksi. Oppituntien sijoittamisessa huomioidaan laaja opetuksellinen kokonaisuus ja siihen vaikuttavat tilojen lisäksi mm. oppilaiden saaman opetuksen

määrä, opettajien työmäärä, opetusryhmien koko ja opetettavan oppiaineen tuntimäärä. Oppilaiden viihtyvyyden edistämiseksi opetus pyritään järjestämään siten, ettei oppilaalla ole useana päivänä koulua kello 16 asti. Pitkä koulupäivä aiheuttaa oppilaille päällekkäisyyksiä harrastusten kanssa ja johtaa siksi monin paikoin erityisjärjestelyihin. Lähes kaikilla oppilailla on kuitenkin jonakin päivänä opetusta aina kello 16.

Yläkoulun ja lukion työjärjestyksen oppitunnit:

Ylä-koulu	Lukio	Maanantai		Tiistai		Keskiviikko		Torstai		Perjantai	
8:15-9:30	8:15-9:30	Oppitunti 1		Oppitunti 1		Oppitunti 1		Oppitunti 1		Oppitunti 1	
9:45-11:00	9:45-11:00	Oppitunti 2		Oppitunti 2		Oppitunti 2		Oppitunti 2		Oppitunti 2	
11:00-11:45	11:10-13:00	Ruokailu, yläkoulu	Oppitunti 3	Ruokailu, yläkoulu	Oppitunti 3	Ruokailu, yläkoulu	Oppitunti 3	Ruokailu, yläkoulu	Oppitunti 3	Ruokailu, yläkoulu	Oppitunti 3
11:45-13:00		Oppitunti 3	Ruokailu, Lukio	Oppitunti 3	Ruokailu, Lukio	Oppitunti 3	Ruokailu Lukio	Oppitunti 3	Ruokailu, Lukio	Oppitunti 3	Ruokailu, Lukio
13:15-14:30	13:15-14:30	Oppitunti 4		Oppitunti 4		Oppitunti 4		Oppitunti 4		Oppitunti 4	
14:35-15:50	14:45-16:00	Oppitunti 5	Lukion yhteissuunnittelu aika 14:30-16:00	Oppitunti 5		Yläkoulun yhteissuunnittelu aika 14:50-16:20	Oppitunti 5	Oppitunti 5		Oppitunti 5	

Lukion opetuksesta 80 % tapahtuu opetustiloissa, jotka ovat suuruudeltaan vähintään 59 m². Pienempiä opetustiloja (40 - 49 m²) käytetään opetuksessa, jossa ryhmäkoot ovat pieniä. Lukion ryhmäkoon vaihtelu on 6-33, pois lukien liikunta, jossa vaihteluväli on 12 - 109 (vanhojen tanssit). Yläkoulussa yleisopetuksen tiloissa annettavasta opetuksesta 55 % tapahtuu vähintään 59 m² kokoisissa tiloissa. Yläkoulun ryhmäkoon vaihtelu on 6-27, pois lukien suomi toisena kielenä opetus, muut uskonnot sekä erityisopetus, joissa ryhmäkoot ovat alle 6 oppilasta.

Yläkoulun opetuksesta n. 44 % tapahtuu aineopetuksen tiloissa, lukion opetuksessa niitä käytetään n. 24 % opetuksen kokonaismäärästä.

Uudet opetussuunnitelmat sisältävät molemmissa koulumuodoissa oppiainerajat ylittävää opetusta. Perusopetuksen monialaiset oppimiskokonaisuudet ja lukion teemaopinnot vaativat opetustiloilta sekä joustavuutta että tilojen monipuolisuutta. Erilaisia oppimiskokonaisuuksia varten tulee varata riittävä määrä opetustiloja.

Koulussa on myös muita tiloja kuin opetuksen tilat. Näitä tiloja käytetään usein akuutissa tilatarpeessa opetukseen, mutta jatkuvaan opetuskäyttöön ne eivät sovellu. Opetuksessa käytetään koulun kaikkia tiloja monipuolisesti ja joustoa haetaan esim. aula- ja käytävätilojen käytöllä mm. ryhmätyöskentelyssä. Koulun muille kuin opetustiloille on tarvetta koulun toiminnassa:

oppilaskuntatoiminta, erilaiset yhteistyötapaamiset ja työryhmätyöskentelyt. Muita kuin opetustiloja Kasavuorella ovat neuvotteluhuoneet, ruokala/monitoimitila ja kirjasto.

Opetuksen voi hetkellisesti laittaa toimimaan ahtaissa tiloissa esim. remontin aikana väistötilaratkaisuna. Tällaiset ratkaisut toimivat kuitenkin vain lyhyen ja selkeästi rajatun ajan, jolloin ratkaisu ei vielä vaikuta toiminnan laatuun. Pitkäaikainen tilanahtaus heikentää viihtyvyyttä ja toiminnan laatua, mikä johtaa koulun vetovoimaisuuden vähenemiseen ja siten oppilas- ja opiskelijamääriin. Koulun tilojen käyttöä ei pidä suunnitella ahtaaksi valtiosuosien optimoimiseksi. Koulun toimintaa tukeva tilamitoitus on tärkeä erityisesti toiminnan laadun mutta myös talouden näkökulmasta.

Lukion koon kasvattaminen: opetustilat

Lukion kokoa kasvatetaan vaiheittain niin, että se nousee 400 opiskelijaan ja vuosiluokittain opiskelijoita on 130 - 140. Opetusryhmien määrä on 18 ja opetuksen määrä n. 650 vvt. Ryhmäkoko (ka.) nousee nykyisestä 21 opiskelijasta (lukiossa 385 opiskelijaa) 22 opiskelijaan.

Lukion koon kasvattaminen 400 opiskelijasta ylöspäin, ilman että opetusryhmien tai opetuksen määrää lisätään, vaikuttaa seuraavasti:

400 opiskelijaa, ryhmäkoko 22
410 opiskelijaa, ryhmäkoko 23
420 opiskelijaa, ryhmäkoko 23
430 opiskelijaa, ryhmäkoko 24
440 opiskelijaa, ryhmäkoko 24
450 opiskelijaa, ryhmäkoko 25
460 opiskelijaa, ryhmäkoko 26
470 opiskelijaa, ryhmäkoko 26
480 opiskelijaa, ryhmäkoko 27

Ryhmäkokoon kasvattaminen lisää lukion tarvetta isoihin yleisopetuksen tiloihin. Opiskelijaryhmät, jotka ovat kooltaan yli 20, eivät mahdu alle 57 m² tiloihin. Kasavuoren koulukeskuksessa tämä tarkoittaa sitä, että yläkoulu joutuisi käyttämään opetuksessa nykyistä enemmän pienempiä tiloja (28 m² - 49 m²). Kuitenkin nykyisellään yläkoulun opetuksesta 55 % annetaan yli 59 m² tiloissa, jolloin vaikutus pienempien tilojen käytöstä koulun opetustoimintaan on merkittävä. Opetusryhmän koko alle 50 m² tilassa on enimmillään 20 oppilasta. Opetustilassa ei tulisi olla ahtauden tunnetta, koska se vaikuttaa viihtyvyyteen ja opiskeluun. Perusopetuksessa opetuksen monipuolisuus ja opetusryhmien joustavuus vaatii kuitenkin erilaisia ja erikokoisia luokkatiloja.

Jos lukion kokoa kasvatetaan niin, että opetusryhmien määrä nostetaan yhdellä, 19 opetusryhmää, ja opetuksen määrä lisääntyy vastaavasti, vaikutus on seuraavanlainen:

400 opiskelijaa, ryhmäkoko 21
410 opiskelijaa, ryhmäkoko 22
420 opiskelijaa, ryhmäkoko 22
430 opiskelijaa, ryhmäkoko 23

440 opiskelijaa, ryhmäkoko 23
450 opiskelijaa, ryhmäkoko 24
460 opiskelijaa, ryhmäkoko 24
470 opiskelijaa, ryhmäkoko 25
480 opiskelijaa, ryhmäkoko 25

Ryhmäkoon kasvamisen aiheuttamaa isojen tilojen tarvetta ei voida helpottaa lisäämällä ryhmien määrää, sillä silloinkin tiloja tarvitaan lisää. Ja siinäkin tapauksessa tilatarve on nimenomaan n. 60 m² yleisopetuksen tiloissa. Isojen luokkatilojen tarvetta ei voida myöskään helpottaa väliseiniä poistamalla, koska silloin opetustilojen kokonaismäärä vähenee nykyisestä. Arkkitehdin tekemän selvityksen mukaan (vaihtoehto A-2) mukaan 500 opiskelijan lukio tuottaa 174 m² lisätarpeen yleisopetuksen tiloihin. Opiskelijamäärän lisäämisen aiheuttama tarve tiloja siirtämiseksi yläkoululta lukion käytettäväksi heikentää yläkoulun toimintaedellytyksiä ja toimintaympäristöä.

Uudistuksien tavoitteena on oppilaiden ja opiskelijoiden viihtyvyyden lisääminen. Oppimis- ja opiskeluympäristöjen viihtyvyyteen vaikuttaa suuresti tilan riittävyys. Jos opetustila koetaan ahtaaksi, ei siellä viihdytä. Uusilla ratkaisuilla pitäisi saavuttaa lähtötilannetta parempi toiminta.

Kasavuoren koulukeskuksen tilojen ilmanvaihto on pääosin riittävä (tiedot yhdyskuntatoimelta).

Lukion koon kasvattaminen: koulujen toiminta

Jos lukion kokoa kasvatetaan yli 400 opiskelijaan, vaikuttaa se koulun toiminnassa ruokailuihin, käytävöiden käyttöön, ylioppilaskirjoitusten järjestelyihin.

Lukion toiminnalle houkuttelevuus on tärkeä tekijä opiskelijoiden saamisessa. Jos koulun toiminta koetaan puutteelliseksi, vaikuttaa se heti hakijamääriin. Tärkeä tekijä on tilat, joissa koulu toimii. Lisäksi lukion tarjoama opetus, valinnan mahdollisuudet ja runsaus, vaikuttavat lukion maineeseen. Lukion täytyy tarjota opiskelijoille asianmukaisten tilojen lisäksi erilaisia mahdollisuuksia monipuolistaa ja laajentaa lukio-opintoja. Opiskelijalla täytyy olla mahdollisuus suorittaa kursseja myös toisissa lukioissa. Lisäksi opiskelijoille on tärkeää, että toteutuva kurssitarjonta tukee heidän tekemiään valintoja.

Lukion toimintaan kuuluu olennaisena osana ylioppilaskirjoitukset, jotka järjestetään kaksi kertaa vuodessa. Ylioppilaskirjoitusten aikana koulun liikuntasali ja muutama luokkatila ovat varattuja, yhteensä kuusi viikkoa vuodessa. Lisäksi nämä alueet suljetaan muulta toiminnalta kirjoitusrauhan takaamiseksi sekä sähköisiin ylioppilaskirjoituksiin liittyvien teknisten ratkaisujen takia. Nykyinen määrä ylioppilaskokelaita (n.120) mahtuu kirjoittamaan liikuntasalissa. Kokelasmäärän kasvaessa (130 - 140) ja sähköisten ylioppilaskirjoitusten tullessa useampaan oppiaineeseen täytyy kirjoituksia varten varata useampi tila samanaikaisesti. Kasavuoren uusissa tiloissa voidaan järjestää sähköisiä yo-kirjoituksia. Koetilaisuuksien järjestäminen useassa tilassa vaatii vastaavasti useamman valvojan. Yo-kirjoitusten vaatiman rauhallisen alueen kasvaminen vaikuttaa myös yläkoulun toimintaan ja yo-kirjoitukset on huomioitava lukuvuoden suunnittelussa myös yläkoulussa. Lisäksi lukion muun opetuksen on löydettävä korvaavia tiloja kirjoitusten ajaksi.

Nykyisellään Kasavuoressa lukiolla ja yläkoululla on kummallakin oma ruokailuvuoronsa. Jos lukion opiskelijamäärä nousee yli 420 opiskelijaan, täytyy ruokailujärjestelyt suunnitella toisin esim. kolmessa vuorossa.

Liikennejärjestelyt ja lasten liikkuminen

Yhdyskuntatoimi tilasi liikenteellisen selvityksen Mäntymäen koulun lähialueesta (liite 2a-b). Vastaavanlainen selvitys tehtiin ohjausryhmän pyynnöstä myös Kasavuoren koulukeskuksesta (liite 3).

Kasavuoren selvityksessä tarkasteltiin liikenteellisiä vaikutuksia, jos alakoulu siirtyisi Kasavuoreen. Selvityksen mukaan nykytilanteessa lukiolaisten (375 opiskelijaa) aiheuttama liikennekuormitus on 62 henkilöautomatkaa vuorokaudessa. Yläkoulun osalta kuormitus on 28. Eli nykyinen liikennetuotos on yhteensä 90 henkilöautomatkaa vuorokaudessa.

Jos Kasavuoressa olisi yhtenäinen peruskoulu, kasvaisi liikennekuormitus alueella hieman, mutta ei merkittävästi. Alakoulun liikennetuotos on 75 henkilöautomatkaa vuorokaudessa. Tämä tarkoittaa, että liikennetuotos on yhteensä 103 henkilöautomatkaa vuorokaudessa. Selvityksen mukaan liikenteellinen kasvu on niin vähäistä, ettei sillä ole vaikutusta lähialueen katuverkon toimivuuteen.

Lisäksi selvityksessä tarkasteltiin liikenneturvallisuutta Kasavuoren koulun alueella. Kasavuoren koulukeskuksen läheisyydessä kaikilla koulureitin kaduilla on jalkakäytävä ja pyörätie. Selvityksessä esitetään turvallisuutta parantavina toimenpiteinä esim. korotettua suojatietä ja/tai ajoradan kavennusta Kasavuorentien ja Urheilutien risteyksessä sekä jalankulkuvalojen asentamista Bredantielle Urheilutien kohdalla.

Mäntymäen liikenteellisessä selvityksessä tarkasteltiin alakoulun aiheuttamaa liikenteen määrää nykyisin sekä sitä, millainen liikenteellinen vaikutus olisi lukion siirrolla Mäntymäkeen.

Alakoulun (425 oppilasta) aiheuttama liikennetuotos on 78 henkilöautoa vuorokaudessa. Lukion (500 opiskelijaa) arvioitu liikennetuotos on 82 henkilöautoa vuorokaudessa. Ero liikennetuotosten välillä on ajankohta, jolloin ne tuotetaan. Selvityksen mukaan koulun käyttötarkoituksen muutoksilla ei ole oleellista vaikutusta liikennemääriin.

Pysäköintijärjestelyistä selvitys toteaa, että Mäntymäen tontille on mahdollista sijoittaa 43 autopaikkaa ja Mäntymäentien varteen 20 autoa, eli yhteensä 63 autopaikkaa, mikä vastaa toisaalta Espoon kouluihin liittyvää pysäköintimitoitusta, toisaalta Kasavuoren koulukeskuksen havaittua pysäköintimäärää.

Yhdyskuntatoimi on arvioinut näissä selvityksissä esitettyjen toimenpiteiden kustannuksiksi 50.000 € - 70.000 €. Summa sisältää Urheilutien parannukset ilman liikennevaloja sekä Mäntymäen parkkipaikat. Mäntymäen koulun läheisyydessäkin Torpantiellä suunnitellaan toimenpiteitä, joiden kokonaiskustannukset olisivat n. 257 000 euroa. Päätöksiä tästä ei ole vielä tehty.

Opetus- ja kulttuuriministeriön tuore julkaisu (2016:22) suosittelee alle kahdeksanvuotiaalle päivittäistä liikuntaa vähintään kolme tuntia. Nykyään vain 10-20 prosenttia alle kouluikäisistä liikkuu suosituksen mukaisesti. Riittävä fyysinen aktiivisuus on ministeriön suositusten mukaan edellytys lasten normaalille kasvulle ja kehitykselle. Liikunta tukee lasten oppimisen edellytyksiä vaikuttamalla myönteisesti tiedollisiin prosesseihin ja se kehittää motoriikkaa ja fyysistä toimintakykyä sekä ennaltaehkäisee elintason sairauksia.

Kauniainen osallistuu Liikkuva koulu –toimintaan Grani go -hankkeella, jossa suunnitellaan kävelybussikonseptin kehittämistä. Kävelybussitoiminnassa lapset kävelisivät kouluun yhdessä aikuisten ja muiden lasten kanssa. Toiminnan tavoitteena on lisätä koulumatkan turvallisuutta, vähentää autoilua koulun lähiympäristössä sekä lisätä lasten liikkumista. Vanhempien tuki ja liikkumiseen kannustava ilmapiiri ovat myös tärkeitä osatekijöitä opetus- ja kulttuuriministeriön suositusten toteutumisessa. Kotoa saamansa mallin mukaan lapset oppivat, että liikkuminen kuuluu arjen rutiineihin.

C. Taloudelliset vaikutukset

Eri yhtenäiskouluvaihtoehdot analysoidaan tässä investointi- ja käyttökustannusten sekä valtionosuuksien osalta. Vertailussa on mukana A-1-vaihtoehto, eli nykytila, kaupunginhallituksen vaihtoehto ja lautakunnan puoltama B-C-vaihtoehto.

Kaupunginhallituksen vaihtoehto on talouden osalta samanlainen kuin vaihtoehto A-1 (nykytila). Nykytilassa lukiossa on n 385 opiskelijaa, mutta vaihtoehdossa A-1 käyttökustannukset ja valtionosuustulot on laskettu 400 opiskelijan osalta, joka on sama opiskelijamäärä kuin KH:n vaihtoehdossa.

Investointikustannukset

Ensin mainittu kustannusarvio on arkkitehdin tilaselvityksen mukainen, toinen yhdyskuntatoimen antama.

Vaihtoehto A-1 (nykytila) 1 140 000 / 1 685 000 €

Ei rakennusvaihtoa, lukio 400 opiskelijaa, yläkoulussa nykyinen oppilasmäärä

Vaihtoehto KH 1 140 000 / 1 685 000 €

Ei rakennusvaihtoa, lukio 400 opiskelijaa, yläkoulussa nykyinen oppilasmäärä

Vaihtoehto B-C 1 440 000 / 2 000 000 €

Mäntymäessä lukio 500 opiskelijaa, Kasavuoressa yhtenäiskoulu.

Arvio perustuu arkkitehtiselvitykseen ja sisältää luonnontieteen luokkien sekä auditorion rakentamista Mäntymäen kiinteistöön sekä pihan muutokset Kasavuoressa.

Liikennejärjestelyjen kustannukset

Nykytila

Mäntymäen koulun läheisyydessä suunnitellaan Torpantien parannukset n. v 2021 (ei vielä päätöksiä). Yhdyskuntatoimen arvio: 257 000 e

Vaihtoehto B-C

Tehdään liikenneselvityksen mukaan Urheilutien parannukset ja Mäntymäen parkkipaikat (ei vielä päätöksiä). Yhdyskuntatoimen arvio: 70 000 e.

Mäntymäen koulun läheisyydessä suunnitellaan Torpantien parannukset n. v 2021 (ei vielä päätöksiä). Yhdyskuntatoimen arvio: 257 000 e

Käyttökustannukset

Käyttökustannusarvioihin vaikuttaa varsinkin koulujen henkilökuntatarve ja tilavuokrat sisältäen investointien poistot sekä lukion osalta ruoka- ja tietohallintokustannukset. Arvio suomenkielisen opetustoimen vuosittaisista kokonaiskäyttökustannuksista eri vaihtoehtoissa:

Vaihtoehto A-1 (nykytila) 9 792 000 €

Ei rakennusvaihtoa, lukio 400 opiskelijaa, yläkoulussa nykyinen oppilasmäärä.

Lukio: sisäisen vuokra kasvaa poistojen takia n 194 000 euroa.

Perusopetus: sisäisen vuokra kasvaa poistojen takia n 125 000 euroa.

Vaihtoehto KH 9 792 000 €

Ei rakennusvaihtoa, lukio 400 opiskelijaa, yläkoulussa nykyinen oppilasmäärä.

Lukio: sisäisen vuokra kasvaa poistojen takia n 194 000 euroa.

Perusopetus: sisäinen vuokra kasvaa poistojen takia n 125 000 euroa. Hallinnollisessa yhtenäiskoulussa opettaja- ja hallintoresurssin synergiaetu häviää. Ainoastaan sihteeripoolin tuomat säästöt voidaan toteuttaa, joka on jo sisällytetty talousarvioon 2017.

Jos Kasavuoren koulukeskukseen mahtuisi 450 lukio-opiskelijaa ja yläkoulussa olisi nykyinen oppilasmäärä, käyttökustannukset nousisivat lukio-opiskelijoiden osalta 29 000€.

Vaihtoehto B+C 9 758 000 €

Mäntymäessä lukio 500 opiskelijaa, Kasavuoressa yhtenäiskoulu.

Lukio: uskonnon ja filosofian lehtoreiden opetusvelvollisuus 80% > 100% + 35 000 euroa, IT- ja ruokakustannukset + 58 000 euroa, sisäisen vuokra kasvaa poistojen takia n 218 600 euroa.

Perusopetus: sisäisen vuokra kasvaa poistojen takia n 100 600 euroa.

Arvio suomenkielisen lukio-opetuksen vuosittaisista valtionosuuksista

Lukion yksikköhinta on laskemassa vuodesta 2015 ja 2016 (5 862 euroa) vuoteen 2017 (5 597 euroa). Laskelmat tässä eroavat tämän seurauksena aikaisemmista laskelmista. Tulot yksikköhinnan muodossa maksetaan aina kaupungille opiskelijamäärän mukaan yhden vuoden viiveellä.

	v. 2015 ja 2016	v. 2017
Vaihtoehto A-1 (nykytila)	2 340 000 €	2 238 652 €
(ei rakennusvaihtoa, lukio 400 opiskelijaa, yläkoulussa nykyinen oppilasmäärä)		
Vaihtoehto KH	2 340 000 €	2 238 652 €
(ei rakennusvaihtoa, lukio 400 opiskelijaa, yläkoulussa nykyinen oppilasmäärä)		

Jos Kasavuoren koulukeskukseen mahtuisi 450 lukio-opiskelijaa ja yläkoulussa olisi nykyinen oppilasmäärä, tulot olisivat vuoden 2017 yksikköhinnan mukaan 2 518 650 euroa. Tämä on 280 000 euroa enemmän kuin jos opiskelijamäärä on 400.

Vaihtoehto B+C

2 930 000 €

2 798 315 €

(rakennusvaihto tehdään, lukio 500 opiskelijaa, yläkoulussa nykyinen oppilasmäärä)

Johtopäätökset taloudellisista vaikutuksista

Investointikustannukset ovat KH:n vaihtoehdossa samat kuten nykytilassa, yhteensä 1 685 000 euroa ja 315 000 euroa vähemmän kuin B-C-mallissa. Ero, 315 000 euroa, aiheuttaa 15 750 euron poiston vuosittaisiin vuokratukustannuksiin. Tämä kustannus on huomioitu käyttökustannuksissa B-C-mallin kohdalla.

Käyttökustannukset ovat KH:n vaihtoehdossa samat kuten nykytilassa, yhteensä 9 792 000 euroa koska hallinnollisessa yhtenäiskoulussa opettaja- ja hallintoressurssin synergiaetu häviää. B-C-mallissa käyttökustannukset ovat 34 000 euroa alhaisemmat.

Valtionosuustuloissa on suurempia eroja. Perusopetuksen oppilasmäärissä ei ole eroa vaihtoehtojen välillä, mutta B-C-mallissa lukio-opiskelijoita on 100 enemmän ja tuloja sen takia 559 663 euroa enemmän kuin nykytilassa tai KH:n vaihtoehdossa.

Jos Kasavuoren koulukeskukseen mahtuisi 450 lukio-opiskelijaa ja yläkoulussa olisi nykyinen oppilasmäärä, tulot olisivat vuoden 2017 yksikköhinnan mukaan 2 518 650 euroa. Tämä on 280 000 euroa enemmän kuin, jos opiskelijamäärä on 400. Käyttökustannukset nousisivat 450 opiskelijan lukiossa 29 000€.

D. Mihin säästötoimiin on ryhdyttävä kaupungin talouden tasapainottamiseksi?

Koko kaupungin tasapainottamisohjelmaan perustuva talousarviokehys vuodelle 2017 oli vuoden 2016 talousarvioon verrattuna 1,9 milj. € alhaisempi (- 3 %) ja sivistystoimen kehys 1,8 milj. € pienempi kuin vuoden 2016 talousarvio (- 6 %). Sivistystoimen osalta valtuuston asettama raja-arvo vuoden 2017 talousarvioksi oli 29,1 milj. € (toimintakate). Leikkauksen lisäksi sivistystoimen sisäiset vuokrat nousivat 0,5 miljoonaa euroa verrattuna edelliseen vuoteen. Kun lasketaan yhteen toimintakatteen leikkaus ja vuokrankorotus, on yhteisvaikutus 8 prosenttia itse toiminnasta. Suurin yksittäinen sisäisen vuokran nousu koskee Sansinpellon päiväkodin vuokraa, joka on vuoden 2017 talousarviossa yhteensä 426 000 € suurempi kuin vuoden 2016 talousarviossa (uudisrakennuksen pääomakustannukset).

Sivistystoimen talousarvioehdotus 2017

Sivistystoimi ei päässyt kehykseen. Lautakuntien talousarviokäsittelyjen jälkeen oli toimintakate 2017 29,7 milj. €, eli 0,6 milj. € yli valtuuston antaman kehyksen. Kaupunginjohtajan talousarvioesityksessä sivistystoimen toimintakate on 29,6 milj. €, joka on edelleen 0,5 milj. € yli kehyksen. Toisesta ostopalvelupäiväkodista luopuminen sisältyy kaupunginjohtajan esitykseen, vaikka toimenpidettä ei hyväksytty lautakunnassa.

Perusopetuksen kotikuntakorvaukset kasvavat n. 340 000 € verrattuna vuoden 2016 ennusteeseen, mikä johtuu ulkopaikkakuntalaisten oppilaiden määrän kasvusta Kauniaisten peruskouluissa. Lukiolaisten määrä on kasvanut kuudella, mikä lisää valtionosuuksia n. 30 000 eurolla vuonna 2017. Viimeksi mainittu summa ei kuitenkaan näy opetustoimen, mutta kylläkin koko kaupungin, budjetissa.

Säästötoimenpiteet 2017

Talousarvioehdotuksen toimintakate laskee koko sivistystoimen osalta noin 1,3 miljoonalla eurolla eli 4 prosentilla. Säästötoimenpiteet ovat merkittäviä, vaikka talousarvioesitys ei ole kehyksessä:

	Säästötoimenpiteiden arvo, n.
Hallinto	40 000
Varhaiskasvatus	400 000
Suomenkielinen opetus	300 000
Ruotsinkielinen opetus	300 000
Kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut	140 000
<i>Yhteensä</i>	<i>1 180 000</i>

Säästötoimenpiteet ovat seuraavat (summat suuntaa antavia):

Sivistystoimen hallinnossa vähennetään lähinnä ostopalvelujen käyttöä liittyen Suomi 100-juhlaan n. 40 000 € ja tehostetaan hallintoa mm. perustamalla koulusihteeripooli (säästö vähintään 30 000 €, mutta saattaa olla jopa 80 000–118 000 €).

Varhaiskasvatuksen säästötoimenpiteet ovat seuraavat:

- Perheiden mahdollisuuksia valita yksityisiä varhaiskasvatuspalveluja parannetaan tukemalla yksityisen varhaiskasvatuksen tarjonnan lisäämistä kaupungin alueella. Tavoitteena on yksityisen varhaiskasvatuksen lisääminen 10 lapsella (n. 126 000).

- Lasten kotihoidon tuen kuntalisän alentaminen. Päätös tehty KH 15.6.2016. (n.105 000).
- Toisesta ostopalvelupäiväkodista luopuminen ja yhden esiopetusryhmän aloittaminen Granhultsskolanissa (n. 100 000 v. 2017, vuositasolla yli 300 000).
- Ryhmäkoon kasvattaminen yli 3-vuotiaiden ryhmissä uuden varhaiskasvatuslain mukaisesti (27 000).
- Muut toimenpiteet: ei automaattisia täyttölupia, koulutustarpeet tarkastellaan tapauskohtaisesti, lomien ajoittaminen, materiaalikustannusten pienentäminen.

Suomenkielisen opetustoimen säästötoimenpiteet ovat seuraavat:

- Perusopetuksen tuntijakoa supistetaan viisi vuosiviikkotuntia luokilla 1–9 (n. 130 000 vuositasolla, v. 2017 n. 60 000).
- Lukion toteutuvien kurssien määrää vähennetään 25 kurssilla (n. 75 000 vuositasolla, v. 2017 n. 35 000).
- Henkilöstömenojen kokonaistarkastelu: mm. avustajamäärän ja resurssituntien vähentäminen, sijaikustannusten karsiminen, tukiopetustuntien käytön tarkastelu, kertapalkkioista luopuminen (n. 99 000).
- Muut toimenpiteet: Erityisopetusta tehostetaan ja erityisluokkia pilotoidaan sekä ala- että yläkoulussa, materiaalikustannuksia vähennetään, tukiopetusta tarpeen mukaan, suunniteltujen poissaolojen sijaikustannukset -20 %, opettajien koulutustarpeet tarkastellaan tapauskohtaisesti.

Ruotsinkielisen opetustoimen säästötoimenpiteet ovat seuraavat:

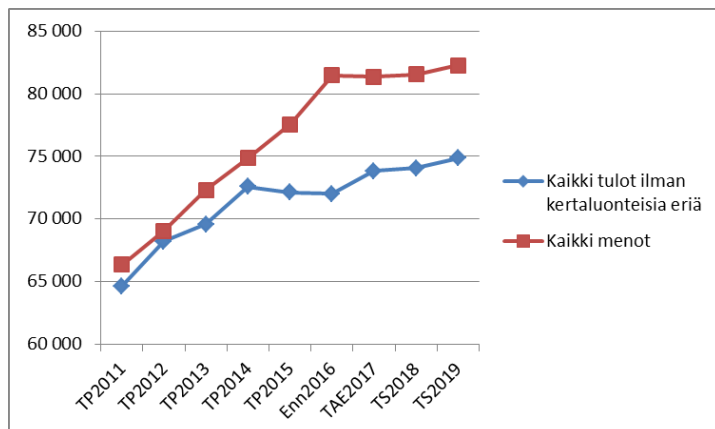
- Perusopetuksen tuntijakoa supistetaan viisi vuosiviikkotuntia luokilla 1–9 (n. 110 000 vuositasolla, v. 2017 n. 50 000).
- Lukion toteutuvien kurssien määrää vähennetään 15 kurssilla (n. 60 000 vuositasolla, v. 2017 n. 25 000).
- Oasenin tilasta luopuminen ilta- ja päivätoiminnassa (52 000).
- Henkilöstömenojen kokonaistarkastelu: mm. avustajamäärän ja resurssituntien vähentäminen, sijaikustannusten karsiminen, tukiopetustuntien käytön tarkastelu, kertapalkkioista luopuminen (n. 108 000).
- Koulutoimikuntien poistaminen, edellyttää hallintosäännön muutosta (n. 12 000 vuositasolla, 6 000 v. 2017).
- Muut toimenpiteet: Erityisopetusta tehostetaan, materiaalikustannuksia vähennetään, tukiopetusta tarpeen mukaan, suunniteltujen poissaolojen sijaikustannukset -20 %, opettajien koulutustarpeet tarkastellaan tapauskohtaisesti.

Kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluiden säästötoimenpiteet ovat seuraavat:

- Kirjasto siirtyy osittaiseen omatoimiaukioloon, kokoelmissa säästöjä (n. 20 000 v. 2017).
- Tehokas kesäleirimalli, toteutettu jo vuonna 2016 (5 000).
- Nuorten coaching-toiminnalle etsitään ulkoista rahoitusmallia, kaupungin rahoituksesta luovutaan (n. 20 000).
- Uusi etsivän nuorisotyön malli (n. 20 000 vuositasolla).
- Lämmitettävä tekonurmi lämmitetään lauhdevedellä ja hoidetaan mekaanisesti, kaukolämmön käytöstä luovutaan, päätös jo tehty (n. 50 000).
- Avustuksia vähennetään 5 % (n. 17 000).
- Yhdistetty vapaa-aikalautakunta, edellyttää hallintosäännön muutosta (n. 10 000 vuositasolla).

- Tulojakin lisätään: Sivistystoimen yhteiset vuokratperiaatteet ja uimahallin jäätelötulot (30 000–50 000).

Kaupungin tasapainottamisohjelma 2017–19

Kuva: Kunnan taloustilanne 2011-2019

Vuoden 2017 talousarvioehdotukseen sisältyvät säästöt eivät ole tasapainottamisohjelmaan nähden riittäviä. Käyttöomaisuuden myyntivoitoista puhdistettu kaupungin talousarvio 2017 tulee säästötoimista huolimatta olemaan raskaasti alijäämäinen (n. 8 milj. euroa) ja sivistystoimen talousarvioehdotus on siis edelleen 0,5 milj. € vuoden 2017 kehuksestä. Koko kaupungin taloudesta (valtuusto 25.4.2016):

- Ilman maanmyyntiin liittyviä voittoja vuoden 2015 tulos olisi ollut alijäämäinen 5,4 milj. euroa ja vuoden 2016 ennusteen mukaan tulos tulee olemaan 8,3 milj. euroa alijäämäinen.
- Vuonna 2012 kaupunki sai valtionosuuksia vielä lähes 4 milj. euroa, vuonna 2015 enää alle kymmenesosan siitä eli 325 000 euroa. Valtionosuudet tulevat vielä tulevina vuosina laskemaan ja tästä kaupungin tuloerästä tuleekin menoerä vuodesta 2017 lähtien, kun maksettavaa tulee arvioiden mukaan olemaan 1 000 000 euroa vuodessa. Tähän trendiin kaupunki pystyy vaikuttamaan kasvattamalla lukioden volyymiä.
- Sote-uudistuksen osalta on vielä epäselvyyttä rahoituksen järjestämisestä; todennäköistä kuitenkin on, että Kauniaisten kaupunki on siinä uudistuksessa häviöjä.
- Suurista investoinneista johtuva poistojen voimakas kasvu tuo tämän lisäksi taloudelle haasteita.

Kauniaisten tasapainottamisohjelman mukaan toimintakate tulee olemaan 59 miljoonaa euroa vuonna 2017 ja 58 miljoonaa euroa vuosina 2018 ja 2019, eli odotettavissa on vielä noin 1 miljoonan euron lisäleikkaustarve vuonna 2018. Tästä suurin leikkaus todennäköisesti kohdentuu sivistystoimeen. Tasapainottamistoimet toteutetaan valtuuston päätöksen mukaisesti ilman henkilöstön irtisanomisia tai lomautuksia. Mikäli kaupunginhallituksen talousarvioesityksessä kaupunginvaltuustolle ei kyetä saavuttamaan yllä mainittuja raja-arvoja, kaupunginhallitus sitoutuu esittämään erotuksen suuruista korotusta kunnallis- ja/tai kiinteistöveroihin.

Kustannukset ovat Kauniaisissa olleet korkeammalla tasolla kuin muissa kunnissa (2014). Lisäsäästäminen sivistystoimessa ei kuitenkaan ole kovin helppoa, koska toimialan toimintaa tehostettiin jo vuoden 2015 aikana. Opetuksen kulut pienenevät yli 400 eurolla oppilasta kohden vain

yhdessä vuodessa, mikä vastaa 4,8 %:n tuottavuuden nousua. On odotettavissa, että kulut/oppilas laskevat edelleen vuonna 2017. Varhaiskasvatuksen kulut/lapsi alenivat 2,4 % vuonna 2015. Tämä kehitys ei valitettavasti jatku suurista säästötoimista huolimatta, sillä Sansinpellon uuden päiväkodin aiheuttamat pääomakustannukset korottavat sisäisiä vuokria reilulla 400 000 eurolla vuodesta 2017. Vapaa-aikapalveluidenkin tuottavuus nousi selvästi vuonna 2015; säästöjä ei saatu aikaan, mutta palveltiin enemmän asiakkaita kuin ennen. Juustohöylän avulla ei ole mahdollista enää säästää suuria summia sivistystoimessa, vaan pääpainon pitää olla rakenteellisissa toimenpiteissä.

Jos sivistystoimen tasapainottaminen pitää toteuttaa ilman irtisanomisia, mahdollisuudet ovat hyvin rajalliset. Kustannukset ovat suurelta osin riippuvaisia henkilökunnan määrästä ja olemassa olevista kiinteistöistä: 56 % kuluista on vuonna 2016 henkilöstökuluja ja 26 % sisäisiä kuluja, lähinnä sisäisiä vuokria. Vuoteen 2017 henkilöstökulut laskevat (55 %) ja sisäiset kulut nousevat (27 %).

Ostopalvelujen osuus kustannuksista on molempina vuosina 11 %.

Mahdollisia muita säästökohteita sivistystoimessa

Sivistystoimessa tehtiin keväällä resurssitarkastelu sen perusteella, ovatko toiminnot lakisääteisiä vai ei. Tämän perusteella mahdollisia säästökohteita ovat seuraavat (monet näistä eivät kuitenkaan ole suositeltavia):

Varhaiskasvatus

- Säästötoimenpiteet ovat rajalliset, koska henkilökunnan määrä on laissa mitoitettu.
- Esiopetuksen siirto kouluun olisi pedagoginen kehittämishanke, mutta samalla myös säästömahdollisuus. Mahdollinen säästö on kuitenkin riippuvainen siitä, hyväksytäänkö iltapäivähoitoa koskeva lainmuutos ja tuleeeko esiopetuksen henkilökunta kuulumaan OVTES:n vai KVTES:n piiriin. Esiopetuksen siirrosta kouluihin tehdään selvitys. Maksimissaan säästö voisi olla 460 000, mutta se voi myös olla paljon pienempi. Muutokset edellyttävät hyvin todennäköisesti tämän lisäksi investointeja. Muutoksia pitää tehdä asteittain mahdollisuuksien mukaan ja pitkällä tähtäimellä.
- Avoin perhetoiminta voitaisiin siirtää vapaa-aikataloon (säästö n. 20 000). Ratkaisu edellyttää vapaa-aikatalon saneerausta.
- Avoimen perhetoiminnan lopettaminen (86 000)
- Yksityisen hoidon tuen kuntalisästä luopuminen
- Kelpoisuusehtojen väljentäminen

Opetus

- Mahdollisuudet säästötoimiin (esim. kurssitarjonnan tai tuntijaon supistaminen) ovat rajalliset, koska olemassa olevien opettajien opetusvelvollisuus tulee täyttää.
- Suomenkielinen yhtenäiskoulu B-C-mallin mukaisesti (n. 600 000 € vuositasolla)
- Supistuksia erityisopetuksessa
- Supistuksia oppilashuollossa
- Supistuksia iltapäivätoiminnassa
- Supistuksia kerhotoiminnassa
- Supistuksia opettajien täydennyskoulutuksessa ja opetuksen kehittämisessä

Kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut

- Mahdollisuudet säästötoimenpiteisiin ovat rajalliset, koska menot ovat pitkälti riippuvaisia nykyisestä henkilöstömäärästä sekä liikuntapaikoista ja kiinteistöistä,

joita on ylläpidettävä. Toisaalta vapaa-aikapalveluissa on paljon toimintoja, jotka eivät ole lakisääteisiä samalla tavalla kuin varhaiskasvatuksessa ja opetuksessa.

- Kaikki partiolaisryhmät siirretään vapaa-aikataloon (säästö n. 27 000). Ratkaisu edellyttää vapaa-aikatalon saneerausta.
- Kirjasto siirtyy osittaiseen omatoimiaukioloon + kokoelmissa säästöjä (n. 50 000).
- Liikunnan aukioloaikojen supistaminen (60 000)
- Villa Frosteruksesta luopuminen (20 000)
- Tenniskentästä luopuminen (20 000)
- Muita yhteistyömalleja seurojen kanssa (neuvotteluja meneillään KaTa:n, jääkiekon ja jalkapallon kanssa)
- Petrasta luopuminen ja kansalaisopiston toiminnan siirto toisiin tiloihin (130 000). Ratkaisu edellyttää investointeja ja uusia toimintamalleja.
- Vallmogårdista luopuminen
- Villa Junghansista luopuminen
- Paikallishistoriallisesta arkistosta luopuminen
- Nuorisopalveluiden aukioloaikojen supistaminen
- Nuorisotalosta luopuminen (112 000)
- Kesäleireistä luopuminen (25 000)
- Kesätyösetelistä luopuminen (40 000)

Sivistystoimen osuus on vuonna 2016 60 prosenttia ja vuonna 2017 kehyksen mukaan n. 50 prosenttia koko kaupungin talousarviosta, sote-uudistuksen jälkeen noin 90 prosenttia (2017 tietojen perusteella). Suuri vastuu kaupungin talouden tasapainottamisesta on siis sivistystoimen hartioilla.

Vuoteen 2018 sivistystoimen leikkaustarve saattaa olla jopa 1,5 miljoonaa euroa verrattuna vuoden 2017 talousarvioehdotukseen. Tiedossa on nyt jo myös lisämenoja. Kasavuoren koulukeskuksen saneeraus ja lisärakennus (v. 2016) ja Mäntymäen koulun saneeraus (v. 2017) aiheuttavat yhteensä n. 320 000 euroa lisäkustannuksia sisäisissä vuokrissa. Vuokraa korotetaan Kasavuoren saneerauksen vuoksi vuonna 2018 ja Mäntymäen koulun saneerauksen vuoksi vuonna 2019.

Tällaiset leikkaukset tulevat vaatimaan muutoksia, mutta pyrkimyksenä on löytää ratkaisuja, jotka näkyisivät mahdollisimman vähän asiakkaan saamissa palveluissa. Kauniaisten sivistystoimen pitää edelleen olla edelläkävijä sekä edistää hyvinvointia ja elävää kaksikielisyyttä. Yhtenäiskoulu B-C-mallin mukaisesti on se yksittäinen rakenteellinen muutos ja toimenpide, joka parhaiten vastaisi kaupungin taloudellisia tarpeita, samalla kun malli on pedagoginen kehittämistoimenpide. Muitakin toimenpiteitä tarvitaan.

Johtopäätökset

Pedagogiset vaikutukset

Yhtenäinen peruskoulu eri toimipisteissä on hallinnollisesti yhtenäinen, mutta ei toiminnallisesti tai pedagogisesti. Yhteisöllisyys ja yhtenäisyys eivät toteudu, jos oppilaat opiskelevat erillisissä koulurakennuksissa vain saman ikäisten oppilaiden kanssa. Yhtenäiskoulun tarkoitus on, että yhteys tuttuun ja turvalliseen luokanopettajaan ei katkea herkässä murrosiässä, ja että aineenopettajat voivat opettaa jo aiemmin kuin vasta ylemmillä vuosiluokilla. Oppilaalle samassa rakennuksessa toimiva peruskoulu on vähemmän sirpaleinen, sillä oppimisympäristön pysyvyyden lisäksi oppilas luo pitkäkestoisia ihmissuhteita muihin oppilaisiin ja opettajiin. Yhtenäisyyden, erityisesti pedagogisen yhtenäisyyden, täytyy näkyä koulun arjessa ja opettajien työn organisoinnissa. Pedagogisesti yhtenäinen peruskoulu toteutuu täten vain, kun opettajien välillä on toimintaympäristössä arkikohtaamisia. Parhaimmillaan yhtenäisessä peruskoulussa alakoulun ja yläkoulun toimintakulttuurit yhtenäistyvät. Kokemukset erilaisista peruskoulujen yhdistämisprosesseista ja yhtenäiskoulujen toiminnasta ovat osoittaneet, että kaikkien peruskoulun vuosiluokkien kokoaminen saman katon alle on voimakkaimmin yhtenäistänyt koulukulttuuria.

Yhtenäiskoulualoitteen tarkoitus oli alun perin parantaa edellytyksiä järjestää vieläkin monipuolisempi ja turvallisempi oppimisympäristö kuin mitä meillä on nyt, mutta yhtenäiskouluratkaisua ei ole missään vaiheessa perusteltu sillä, että suuremmalla koululla olisi paremmat oppimistulokset. Suomalaisessa ja kansainvälisessä tutkimuksessa on ilmennyt, että koulukoolla ei ole sellaista merkitystä oppilaiden oppimistuloksiin ja hyvinvointiin, mitä usein uskotaan. Varsinkin Suomessa erot koulujen välillä ovat hyvin pieniä. Jokainen koulu on ainutkertainen oppimisympäristö, jossa opetushenkilökunta ja oppilaat työskentelevät yhdessä ulkoisten tekijöiden asettamissa rajoissa. Tärkeitä tekijöitä koulukehittämisessä ovat tutkimusten mukaan tukitoimien riittävyys, oppilaiden terveystyöskentely, oppilaiden oppimisasenteet ja yhteinen toimintakulttuuri.

Tilat ja oppimisympäristö

Opetustilojen määrä mitoitetaan Opetushallituksen ohjeistuksen mukaan viikkotuntien määrän perusteella ja tilojen koko opiskeltavan aiheen ja työskentelyryhmien koon perusteella. Sekä perusopetuksessa että lukiossa astui elokuussa 2016 voimaan uudet opetussuunnitelmat. Niissä painotetaan oppimisympäristöjen monipuolisuutta oppimista tukevassa roolissa. Oppimisen tiloja tulee siis tarkastella pedagogisista lähtökohdista ja ratkaisuista. Koulussa tulee olla tiloja, jotka tarjoavat aktiivisia ja virikkeisiä oppimisympäristöjä. Tällaisia ovat esim. koulun kirjasto, itsenäisen opiskelun tilat sekä yhteiset oleskelutilat. Lisäksi eri tavoin sisustetut luokat monipuolistavat opetustoimintaa. Kauniaisten opetustoimi on osallistunut Opetushallituksen oppimisympäristöjen kehittämishankkeeseen, jonka aikana opetustiloja on muokattu vastaamaan opetuksen uusia haasteita.

Arkkitehdin tekemän selvityksen mukaan (vaihtoehto A-1, nykytila) sekä OPH:n tilaohjelman hankelaskelman mukaan Kasavuoren koulukeskuksessa on juuri riittävästi tiloja 400 opiskelijan lukiolle ja 342 oppilaan yläkoululle. Suurempi oppilasmäärä edellyttäisi lukion ryhmäkoon kasvattamista ja siten suurien luokkatilojen siirtämistä yläkoulun käytöstä lukion käyttöön, mikä

heikentäisi yläkoulun toimintaedellytyksiä. Perusopetuksessa opetuksen monipuolisuus ja opetusryhmien joustavuus vaatii erilaisia ja erikokoisia luokkatiloja.

Opetuksen voi hetkellisesti laittaa toimimaan ahtaissa tiloissa esim. remontin aikana väistötilaratkaisuna. Tällaiset ratkaisut toimivat kuitenkin vain lyhyen ja selkeästi rajatun ajan, jolloin ratkaisu ei vielä vaikuta toiminnan laatuun. Pitkäaikainen tilanahtaus heikentää viihtyvyyttä ja toiminnan laatua, mikä johtaa koulun vetovoimaisuuden vähenemiseen ja siten oppilas- ja opiskelijamääriin. Koulun tilojen käyttöä ei pidä suunnitella ahtaaksi valtionosuuksien optimoimiseksi.

Arkkitehdin tekemän selvityksen mukaan (vaihtoehto A-2) 500 opiskelijan lukio vaatii 404 m² lisärakennuksen, jonka kustannusarvio on 1 820 000 €.

Kasavuoren koulukeskuksen tilojen ilmanvaihto on pääosin riittävä (tiedot yhdyskuntatoimelta). Valmistunut remontti korjasi tilanteen C- ja D-käytävien tiloissa. B-käytävällä korjausta ei tehty ja neljässä siellä olevassa tilassa ilmanvaihto ei ole riittävä ja tiloihin on laitettava ryhmäkoolle yläraja (11 oppilasta). Tämä vaikuttaa merkittävästi tilasuunnitteluun ja tiivistää entisestään tilojen käyttöä.

Uudistuksien tavoitteena on oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvoinnin ja viihtyvyyden lisääminen. Uusilla ratkaisuilla pitäisi saavuttaa lähtötilannetta parempi toiminta.

Tehtyjen liikenteellisten selvitysten mukaan Kasavuoren alueen liikennekuormitus kasvaisi hieman, mutta ei merkittävästi, jos siellä olisi yhtenäinen peruskoulu. Mäntymäen koulun käyttötarkoituksen muutoksilla ei selvityksen mukaan ole oleellista vaikutusta liikennemääriin. Pysäköintijärjestelyistä selvitys toteaa, että Mäntymäen tontille on mahdollista sijoittaa 43 autopaikkaa ja Mäntymäentien varteen 20 autoa, eli yhteensä 63 autopaikkaa, mikä vastaa toisaalta Espoon kouluihin liittyvää pysäköintimitoitusta, toisaalta Kasavuoren koulukeskuksen havaittua pysäköintimäärää.

Taloudelliset vaikutukset

Investointikustannukset ovat KH:n vaihtoehdossa samat kuten nykytilassa, yhteensä 1 685 000 €. B-C-mallissa (yhtenäiskoulu yhdessä kiinteistössä) investointikustannukset ovat 2 000 000 €. Ero investointikustannuksissa, 315 000 €, aiheuttaa 15 750 € lisäyksen vuosittaisiin poistoihin, joka heijastuu vuokratiloihin. Tämä kustannus on huomioitu käyttökustannuksissa B-C-mallin kohdalla.

Käyttökustannukset ovat KH:n vaihtoehdossa samat kuten nykytilassa, yhteensä 9 792 000 €, koska hallinnollisessa yhtenäiskoulussa opettaja- ja hallintoresurssin synergiaetua häviää.

B-C-mallissa käyttökustannukset ovat 9 758 000 €, eli 34 000 € alhaisemmat. Tässä mallissa säästämahdollisuuksia perusopetuksessa on n. 100 000 €, mutta lisäkustannuksia tulee lukion suuremman opiskelijamäärän takia n. 66 000 €.

Valtionosuustuloissa on suurempia eroja. Perusopetuksen oppilasmäärissä ei ole eroa vaihtoehtojen välillä, ja siten ei myöskään valtionrahoituksessa, mutta B-C-mallissa lukio-opiskelijoita on 100 enemmän ja tuloja sen takia 559 663 € enemmän kuin nykytilassa tai KH:n vaihtoehdossa. Tämä ero

on ratkaiseva. Yhtenäiskoulu ei ole mikään säästökohde, vaan ensisijaisesti pedagoginen kehittämistoimenpide. Mutta Kauniaisten tapauksessa muutos mahdollistaisi sekä lukion koon kasvattamisen ja sen toiminnan kehittämisen että tukisi perusopetuksen pedagogista kehittämistä ja malli toisi enemmän tuloja.

Jos Kasavuoren koulukeskukseen mahtuisi 450 lukio-opiskelijaa ja yläkoulussa olisi nykyinen oppilasmäärä, tulot olisivat vuoden 2017 yksikköhinnan mukaan 2 518 650 euroa. Tämä on 280 000 euroa enemmän kuin, jos opiskelijamäärä on 400. Käyttökustannukset nousisivat 450 opiskelijan lukiossa 29 000€.

Vuoden 2017 talousarvioehdotukseen sisältyvät säästöt eivät ole tasapainottamisohjelmaan nähden riittäviä. Käyttöomaisuuden myyntivoitoista puhdistettu kaupungin talousarvio 2017 tulee säästötoimista huolimatta olemaan raskaasti alijäämäinen (n. 8 milj. euroa) ja sivistystoimen talousarvioehdotus on edelleen 0,5 milj. € vuoden 2017 kehyksestä.

Vuoteen 2018 sivistystoimen leikkaustarve saattaa olla jopa 1,5 miljoonaa euroa verrattuna vuoden 2017 talousarvioehdotukseen. Tiedossa on jo nyt myös lisämenoja. Kasavuoren koulukeskuksen saneeraus ja lisärakennus (v. 2016) ja Mäntymäen koulun saneeraus (v. 2017) aiheuttavat yhteensä n. 320 000 euroa lisäkustannuksia sisäisissä vuokrissa. Vuokraa korotetaan Kasavuoren saneerauksen vuoksi vuonna 2018 ja Mäntymäen koulun saneerauksen vuoksi vuonna 2019. Tällaiset leikkaukset tulevat vaatimaan muutoksia, mutta pyrkimyksenä on löytää ratkaisuja, jotka näkyisivät mahdollisimman vähän asiakkaan saamissa palveluissa. Kauniaisten sivistystoimen pitää edelleen olla edelläkävijä sekä edistää hyvinvointia ja elävää kaksikielisyyttä. Yhtenäiskoulu B-C-mallin mukaisesti on se yksittäinen rakenteellinen muutos ja toimenpide, joka parhaiten vastaisi kaupungin taloudellisia tarpeita, samalla kun malli on pedagoginen kehittämistoimenpide.

Selvityksessä hyödynnetty mm. seuraavaa:

Arkkitehdin loppuraportti 10.1.2016

Harju-Luukkainen H., Sulkunen S. & Vettenranta J. Enemmän yhtäläisyyksiä kuin eroja. Nuorisotutkimus 12/2005.

Johnson, P. 2006. Rakenteissa kiinni? Perusopetuksen yhtenäistämisen prosessi kunnan kouluorganisaation muutoshaasteena. Jyväskylän yliopisto, Chydenius-instituutin tutkimuksia 4/2006.

Kuusikorpi, M. 2012. Tulevaisuuden fyysinen oppimisympäristö. Käyttäjälähtöinen muunneltava ja joustava opetustila. Turun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Opetushallitus

Perusopetuslain hallitusesitys (86/1997 HE)

Pietilä, A & Vitikka, E (2007): Tarinoita yhtenäisestä perusopetuksesta. Yhtenäisen perusopetuksen kehittämishanke. Opetushallitus.

Rajakaltio, H. 2005. Sosiaalisen pääoman kehkeytymisen ehdot kouluyhteisössä. Tampereen yliopisto/TamPub. Toim. Poikela, E.

Räisänen-Ylitalo, S. 2015. ”ME – yhdessä kasvaen ja oppien – tuemme ja vahvistamme toinen toisiamme” Sosiaalinen hyvinvointi yhtenäiskoulussa neljän lappilaiskoulun oppilaiden käistysten mukaan. Lapin yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta.

Sahlstedt, H. 2015. Pedagogisesti yhtenäinen peruskoulu. Tapaustutkimus opettajien, oppilaiden ja huoltajien näkemyksistä. Helsingin yliopisto. Tutkimuksia 364.

Sipoonlahden koulu, Sipoo, rehtori Jorma Joki-Korpela, 4 opettajaa, 1 huoltaja, 2 oppilasta, Kauniaisten KH:n koulutyöryhmän kouluvierailu 26.9.2014, yhtenäiskouluselvityksen tausta-aineisto 2.3.2015.

Sitran raportti 75/2007, Alatupa S. (toim): Koulu, syrjäytyminen ja sosiaalinen pääoma

Traficon, Kasavuoren koulukeskuksen lähialueen liikenteellinen selvitys 20.9.2016

Traficon, Mäntymäen koulun lähialueen liikenteellinen selvitys 27.10.2015

Vainikainen M-P, teoksessa Hotulainen R, Rimpelä A, Karvonen S, Kupiainen S, Lindfors P, Kinnunen J, Minkkinen J, Vainikainen M-P, Wallenius T, Metropolialueen nuorten siirtyminen yläkoulusta toiselle asteelle: osaaminen ja hyvinvointi, valtioneuvoston selvitys ja tutkimustoiminta 2016.

Vanttilan koulu, Espoo, rehtori Olli Poutiainen, Kauniaisten KH:n koulutyöryhmän kouluvierailu 1.10.2014, yhtenäiskouluselvityksen tausta-aineisto 2.3.2015.

Yhtenäinen peruskoulu – loppuraportti, Kauniaisten kaupunginhallituksen asettama työryhmä 16.4.2015

